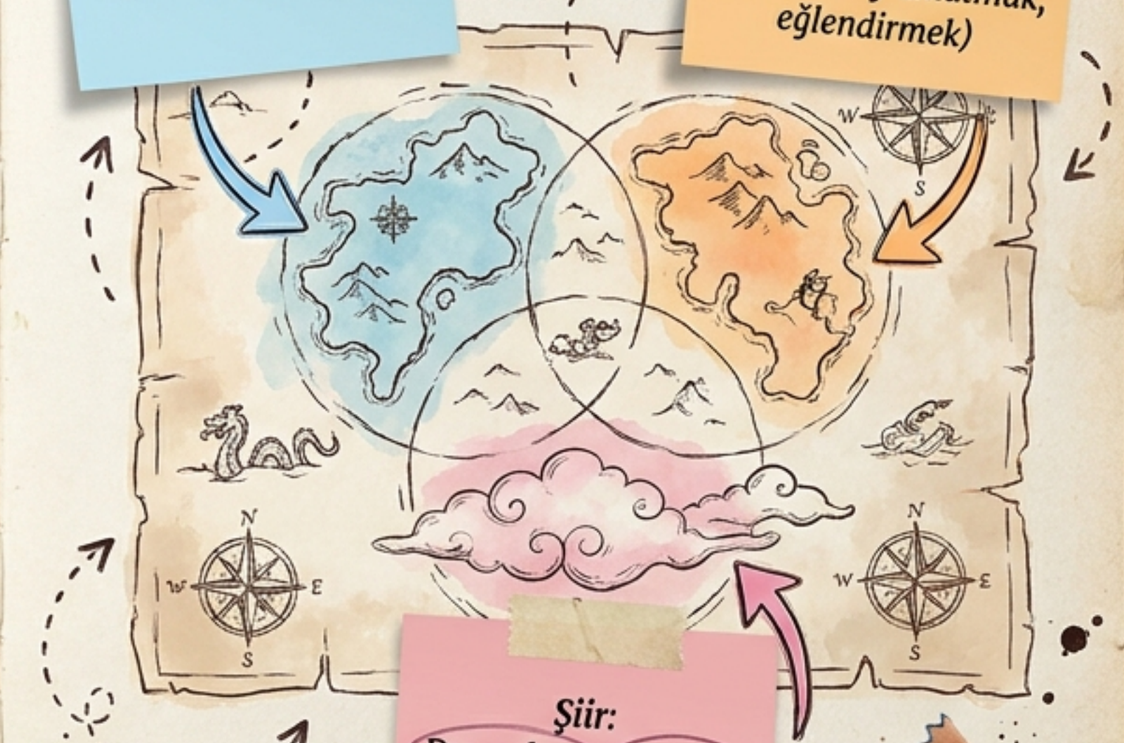

Metin Kâşifinin
Saha Günlüğü
Okuma Evrenindeki Türleri
Keşfetme ve Şifreleri
Çözme Rehberi

Okuma Evreni Üç Üç Büyük Kıtadan Oluşur

Her metin türü, farklı bir amaçla inşa edilmiş farklı bir dünyadır. Kâşif olarak görevimiz, okuduğumuz metnin hangi kıtaya ait olduğunu kanıtlarla bulmaktır.

Bilgilendirici Metinler: Gerçeklerin, kanıtların ve bilgilerin dünyası. (Amaç: Öğretmek)

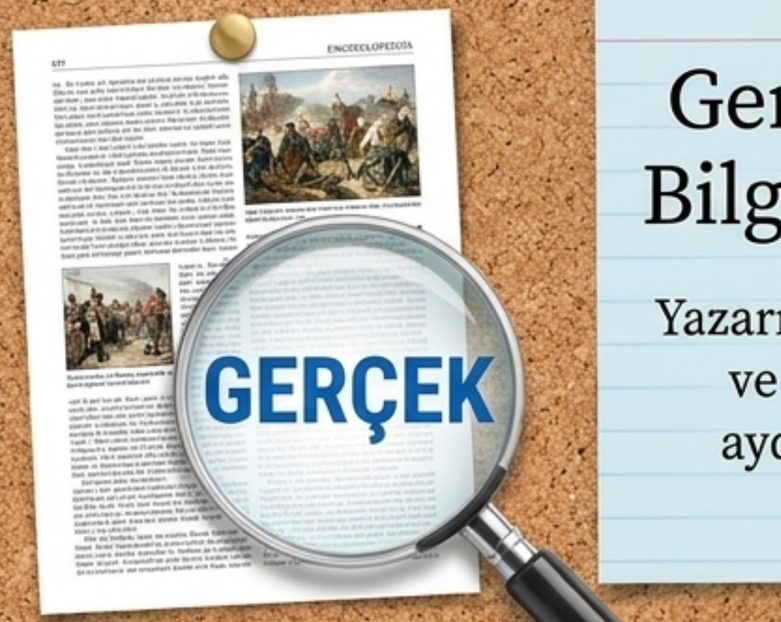
Hikâye Edici Metinler: Maceraların, kahramanların ve kurgunun ormanı. (Amaç: Olay anlatmak, eğlendirmek)

Şiir: Duyguların, ahengin ve hayallerin gökyüzü. (Amaç: Duygu aktarmak)

Gerçeklerin Peşinde: Bilgilendirici Metinler

Yazarın amacı bize bir konuda doğru ve gerçek bilgiler vermek, bizi aydınlatmaktır. Hayal ürününe yer yoktur.

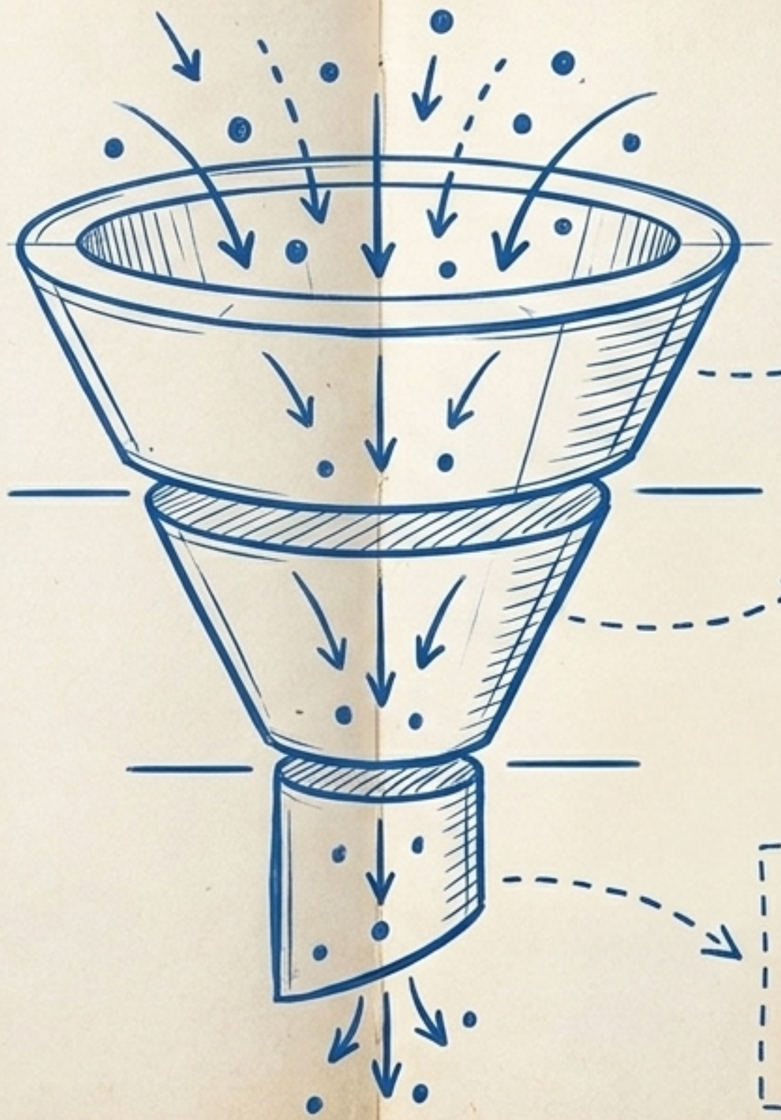
Doğal Yaşam Alanları (Örnekler):
Ders kitapları, ansiklopediler, gazete yazıları, hava durumu raporları.

Kâşifin İpuçları:

- ☐ Duygudan çok bilgi ön plandadır.
- ☐ Açıklayıcı ve nesnel (kanıtlanabilir) bir dil kullanılır.
- ☐ Nasıl?, Neden?, Ne zaman? sorularına yanıt verir.

Mimari Plan: Bilgi Hunisi Modeli

Bilgilendirici metinler, okuyucuyu adım adım konunun içine çeken üç bölümlü bir yapıya sahiptir.

Giriş (Geniş Kısım):
Genellikle tek cümleden oluşan, konunun ne olduğunu açıklayan vitrin.

Gelişme (Orta Kısım):
Konunun değişik yönleriyle ortaya konduğu, ispatlama, örneklendirme ve detayların verildiği en uzun bölüm.

Sonuç (Dar Kısım):
Anlatılanların toparlandığı, ana fikrin (temel mesajın) verildiği kapanış.

Macera Başlıyor: Hikâye Edici (Öyküleyici) Metinler

Amacımız bir olayı kurgulayarak anlatmak, okuyucuda merak ve heyecan uyandırmaktır. Yaşanmış ya da hayal ürünü olabilir.

Kâşifin Pusulası (Hikâyenin 4 Temel Ögesi):

Kuzey (Olay):
Ne oldu?
(Merkezdeki macera)

Batı (Zaman):
Ne zaman gerçekleşti?

Doğu (Yer/Mekân):
Nerede oldu?

Güney (Kişiler/Varlıklar):
Kim yaşadı?
(Kahramanlar)

Dağ Tırmanışı Modeli: Bir Hikâyenin Akışı

Her hikâye bir dağ tırmanışı gibidir; sakin başlar, zirvede heyecanlanır ve huzurla biter.

Etekler (Serim / Giriş):
Olayın, mekânın ve kahramanların tanıtıldığı hazırlık aşaması.

Tırmanış ve Zirve (Düğüm / Gelişme):
Olayların karıştığı, merakın en yüksek noktaya ulaştığı bölüm. Düğüm burada çözülmeyi bekler.

İniş (Çözüm / Sonuç):
Zirvedeki düğümün çözüldüğü, her şeyin bir sonuca bağlandığı rahatlama bölümü.

Hikâye Ormanının Canlıları: Tür Seçim Ağacı

Karşındaki hikâye edici metin aslında hangisi? Soruları yanıtla ve bul:

Karşındaki metinde...

Olaylar olağanüstü mü? Devler, periler var mı?

Yer ve zaman belirsiz mi? (Tekerleme ile mi başlıyor?)

EVET

MASAL
(Genellikle iyiler kazanır, evrenseldir)

Hayvanlar veya bitkiler insanlar gibi konuşup davranıyor mu?

Sonunda bir öğüt (kıssadan hisse) var mı?

EVET

FABL
(Öykünce)

Olaylar gerçekte yaşanmış veya yaşanabilir mi?

Yer ve zaman belli mi?

EVET

HİKÂYE (Öykü)
(Kısa zaman dilimi, az karakter)

Kâşif Notu:
Eğer yazar tamamen kendi başından geçen gerçek bir olayı anlatıyorsa bu bir ANI (Hatıra)'dır!

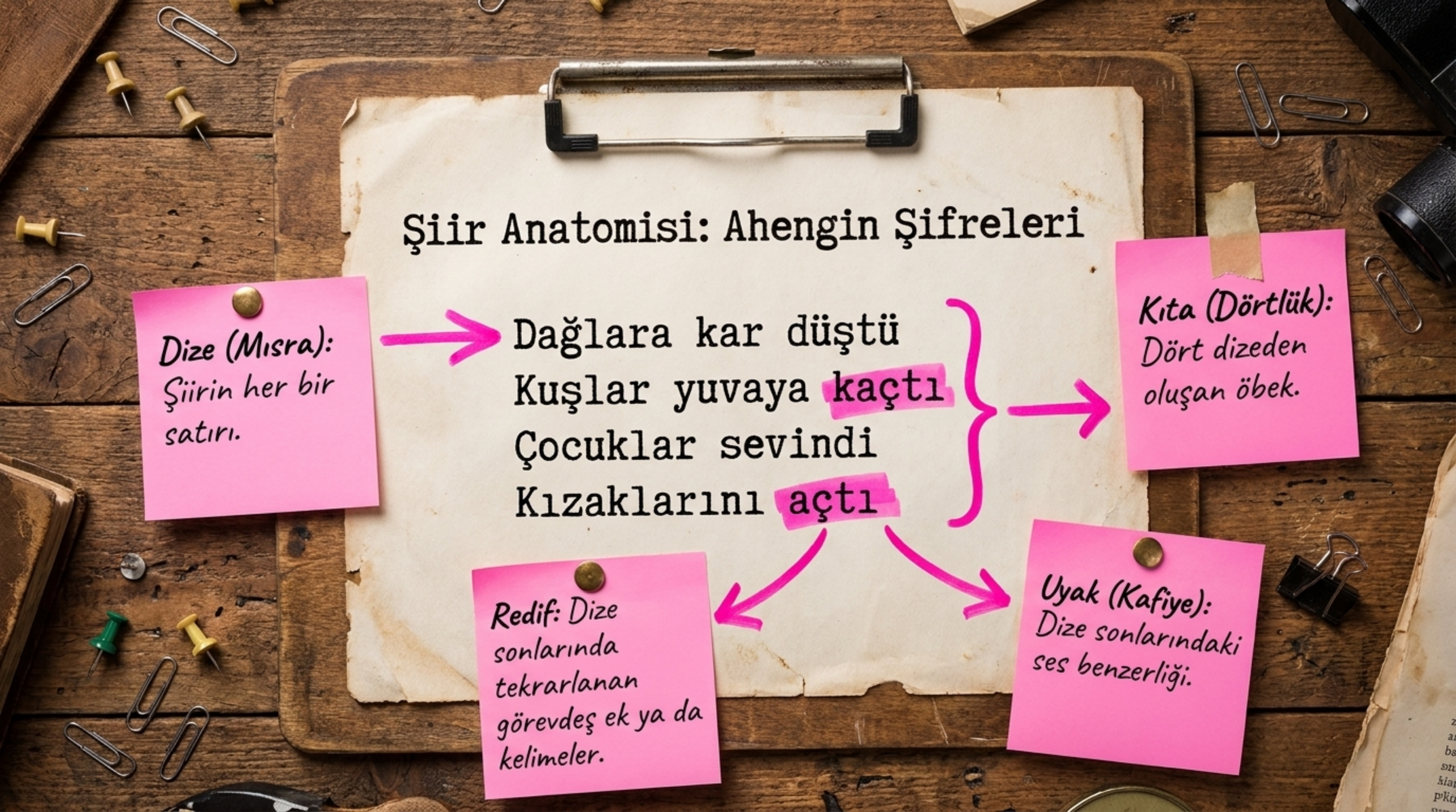
Duyguların Gökyüzü: Şiir

Düşünce, hayal ve duyguların (sevinç, aşk, özlem, üzüntü) estetik bir biçimde, ahenkli bir dille aktarıldığı metinlerdir.

Kâşifin İpuçları:

- ☐ Düz Duyg gibi paragraflarla değil, alt alta sıralanmış satırlarla yazılır.
- ☑ Kelimeler özenle seçilir, sanatsal ve duygusal bir dil kullanılır.
- ☑ Şiiri yazan kişiye Şair veya Ozan denir.
- ☑ Her şiirin okuyucuya hissettirmek istediği temel bir Ana Duygu vardır.

Şiir Anatomisi: Ahengin Şifreleri
Dize (Mısra): Şiirin her bir satırı.
Dağlara kar düştü
Kuşlar yuvaya kaçtı
Çocuklar sevindi
Kızaklarını açtı
Kıta (Dörtlük): Dört dizeden oluşan öbek.
Redif: Dize sonlarında tekrarlanan görevdeş ek ya da kelimeler.
Uyak (Kafiye): Dize sonlarındaki ses benzerliği.

Kâşifin Master Karşılaştırma Matrisi

Özellik	Bilgilendirici Metin	Hikâye Edici Metin	Şiir
Temel Amaç	Bilgi vermek, öğretmek	Olay anlatmak, merak uyandırmak	Duygu aktarmak, estetik his
İçerik	Kanıtlanabilir gerçekler	Kişiler, yer, zaman, olay	Hayaller, coşku, sevinç, üzüntü
Dil	Açık, nesnel, açıklayıcı	Akıcı, betimleyici, kurgusal	Duygusal, sanatsal, ritmik
Yapı Parçaları	Paragraflar (Giriş-Gelişme-Sonuç)	Olay Örgüsü (Serim-Düğüm-Çözüm)	Dize (Mısra), Kıta (Dörtlük), Uyak

Aynı Konu, Üç Farklı Dünya

Konumuz “Kış ve Kutup Ayıları”. Bakın metin türü değişince anlatım nasıl değişiyor!

Bilgilendirici

Kutup ayıları, Kuzey Kutbu’nun dondurucu soğuklarında yaşayabilen etobur memelilerdir. Kalın kürkleri onları soğuktan korur.

Sadece gerçekler ve bilgi. Objektif anlatım.

Hikâye Edici

Küçük kutup ayısı Bembeyaz, o sabah erkenden gözlerini açtı. Annesinin yanından sessizce ayrılarak buz kütlesinin kenarına doğru koştu.

Olay örgüsü, karakterler ve zaman var. Merak uyandırıcı.

Şiir

Karlar düşer tane tane,
Bembeyazdır dört bir yana.
Kutup ayısı sevinir,
Soğuk ona bir efsane.

Duygusal ve ahenkli. İmgesel anlatım, kafiye ve redif.

Case File 1

Etkinllik Avcısı: Vaka Dosyası I

Görev: Bu metin hangisi? İpuçlarını takip et.

Göktürklerin ünlü hükümdarı Bilge Kağan devrinden kalma, yazılı, dikilitaşlardır. Kültigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk adına dikilen bu anıtlar konu ve dil bakımından önemli eserlerdir.

Kâşifin Analizi:

- Tarihi, kanıtlanabilir bilgiler var mı? (Evet) ☑
- Amaç bir şeyler öğretmek mi? (Evet) ☑
- Olay örgüsü veya kahraman var mı? (Hayır) ☑

BİLGİLENDİRİCİ METİN

Case File 2

Etkinllik Avcısı: Vaka Dosyası 2

Görev: Bu metin hangisi? İpuçlarını takip et.

Gözlerini yeni açtığında, Zeynep kendisini küçük bir odada buldu. Başını kaldırdığında camdan parmaklıklar ve dışarıda sıkışık bir sokak gördü. Merakla notlara yaklaştı ve zarfı açtı...

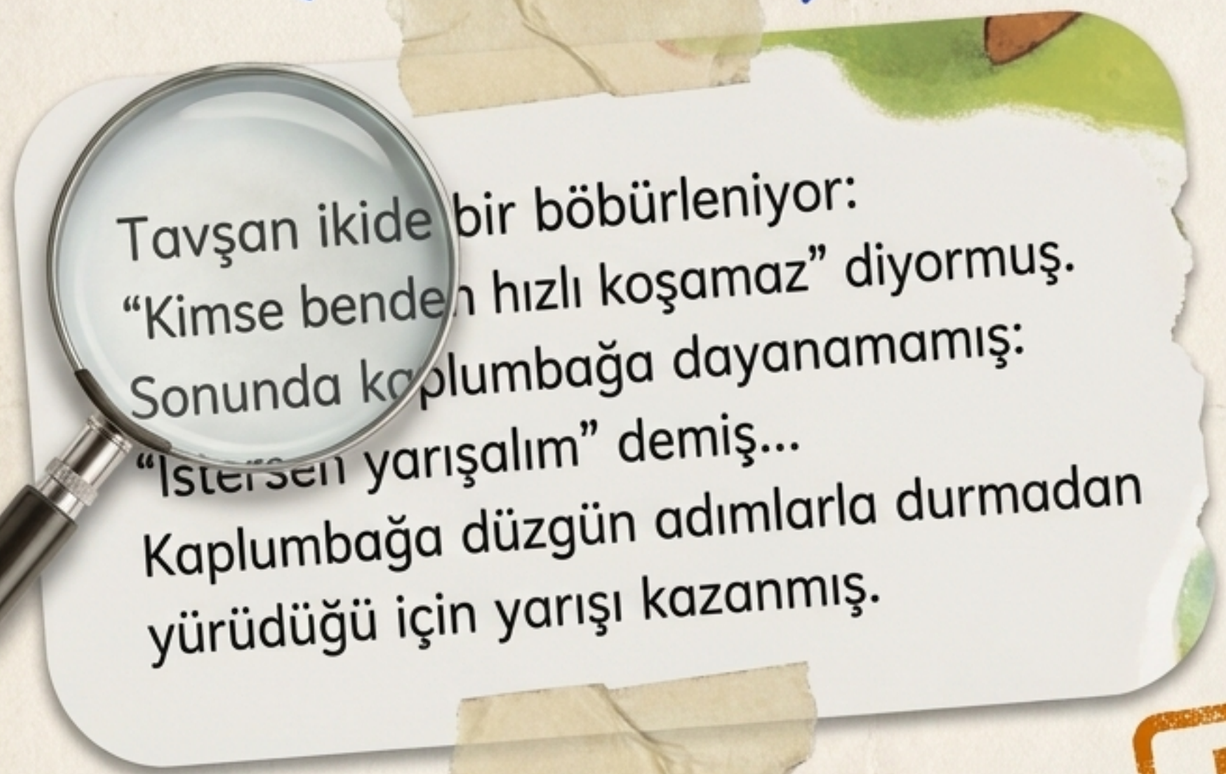
Kâşifin Analizi:

- Kişi belli mi? (Zeynep) ☑
- Mekân belli mi? (Küçük bir oda) ☑
- Gözümüzde canlanan bir olay akışı var mı? (Evet, zarfı açması) ☑

HİKÂYE EDİCİ METİN (Öykü)

Case File 3

Etkinlik Avcısı: Derin İnceleme (Bu Hangi Hikâye Türü?)

Tavşan ikide bir böbürleniyor:
"Kimse benden hızlı koşamaz" diyormuş.
Sonunda kaplumbağa dayanamamış:
"İstersen yarışalım" demiş...
Kaplumbağa düzgün adımlarla durmadan
yürüdüğü için yarışı kazanmış.

Kâşifin Analizi:

- Olay ve karakterler var. (Hikâye Edici) ☑
- Hayvanlar (Tavşan ve Kaplumbağa) insan gibi konuşuyor mu? (Evet) ☑
- Sonunda çıkarılacak bir ders (kibir kaybettirir, azim kazandırır) var mı? (Evet) ☑

HİKÂYE EDİCİ METİN -> FABL

Okuma Evreni Haritası Tamamlandı!

Artık önünüze çıkan her metnin şifresini çözebilir, onun hangi dünyaya ait olduğunu kanıtlayabilirsiniz.

- Bilgiyi aradığınızda Mavi kıtaya,
- Maceraya atılmak istediğinizde Turuncu ormanlara,
- Duygularınızı hiscetmek istediğinizde Pembe gökyüzüne bakmayı unutmayın.

Sahadan ayrılma vakti geldi, iyi okumalar kâşif!